

De 'parlament de paper' a empreses periodístiques. La premsa diària d'abast general a Catalunya durant els anys de la transició.

La premsa catalana durant els anys de la transició

Des de fa un temps és cert que fa vint-i-cinc anys de gairebé tot, i les efemèrides es succeeixen les unes a les altres. Aquest mes de desembre fa un quart de segle de la promulgació de la Constitució espanyola, i en un altre pla, fa ben poc, també s'ha celebrat el vint-i-cinquè aniversari de la sortida al carrer d'*El Periódico*. Amb l'aparició d'aquest diari es completà el panorama principal que ha constituït el sistema de premsa diària d'informació general a Catalunya que, en termes generals, ens ha arribat fins fa molt poc temps sense canvis significatius.

Totes dues celebracions tenen aspectes en comú. Resulta clar que els mitjans de comunicació, i en concret la premsa diària, són elements importants en la construcció d'un sistema democràtic. Per altra banda, com també havia esdevingut en l'establiment del nou sistema polític, aquells foren uns anys molt moguts pel que fa a l'organització del sistema d'informació diària.

Uns que vénen i altres que se'n van. Entre la mort del general Franco i la victòria per majoria absoluta del PSOE el 1982, la premsa diària a Catalunya experimentà uns canvis extraordinaris. Un dels elements més visibles d'aquests canvis fou la renovació total de les capçaleres existents aleshores. Dels diaris d'informació general existents a Barcelona a la mort del dictador avui en dia tan sols es manté *La Vanguardia*.

Els altres diaris que completaren l'estructura bàsica de la situació de la premsa diària a Catalunya sorgiren en aquest període. La diada de Sant Jordi del 1976 aparegué el primer número de *l'Avui* a Barcelona i d'*El País* a Madrid. No fou fins al 1982 que *El País* creà la seva edició catalana, amb continguts propis en part diferenciats del que es produïa a la capital de l'estat. Per altra banda, com ja hem indicat, el 1978 fou l'any de la sortida al carrer d'*El Periódico*.

Sense gaires presses però progressivament, els primers governs constitucionals anaren liquidant la premsa del Movimiento Nacional, el partit únic en el poder durant el règim anterior. Ja després del 1975 s'havia adaptat la nomenclatura d'aquesta cadena a la nova situació, denominant-se Medios de Comunicación Social del Estado. A Catalunya la xarxa estava formada per capçaleres fundades els anys quaranta a Barcelona i a les altres capitals provincials, així com a algunes altres ciutats importants. En la major part dels casos eren publicacions que resultaven completament antieconòmiques i deficitàries però que s'havien mantingut en peu per raons d'ordre estrictament polític i per les necessitats de propaganda del règim.

El 1979 els dos primers diaris en caure foren *Solidaridad Nacional* i *La Prensa*, de Barcelona, més endavant es procediria a la subhasta i privatització de la xarxa comarcal, la qual fou completada el 1984.

El 1981 van desaparèixer *Tele/Exprés* i *Mundo Diario*. Tots dos diaris, en els anys finals del franquisme, el primer des del 1964 i l'altre des del 1974, s'havien situat entre els més progressistes i crítics contra el règim, amb les lògiques limitacions que la situació política imposava. L'any 1980 havia estat el del primer tancament del *Diari de Barcelona*, tot i que un temps després reapareixeria durant tres mesos a partir d'una experiència d'autogestió protagonitzada pels seus treballadors. Així mateix, i malgrat que la seva desaparició no es produiria fins al 1985, la crisi financera i de lectors es manifestà amb força a dos altres diaris històrics de la ciutat de Barcelona: *El Correo Catalán* i *El Noticiero Universal*.

Dels dotze diaris d'informació general de difusió catalana existents el 1975 es passà a la xifra crítica de tan sols tres, a més d'*El País*, publicat a Madrid però que tenia a Catalunya una gran difusió.

El realisme polític a la premsa diària. En el context del desencís característic d'aquells anys es produí la transformació de l'estructura empresarial del sector, que estigué condicionada per la gran estabilitat existent durant anys en la venda d'exemplars. Ni tan sols en els moments més àlgids de la transició augmentà significativament la venda de diaris. Així, la difusió voltà durant aquest període entorn dels 450.000 exemplars, considerant el conjunt de publicacions. Resulta un tant sorprenent que l'efervescència política del moment no es traduís en un augment de vendes, però tal com s'ha interpretat aquest fenomen, no es podien improvisar uns hàbits de lectura, d'un dia per l'altre, entre una població que no els tenia.

Així doncs, la mateixa estabilitat del mercat portà a una forta competència entre les diverses publicacions per aconseguir una quota importat del conjunt de lectors de diaris. Que la lluita fou aferissada ho mostra la gran quantitat de canvis en les capçaleres produïts durant aquest període, però també les transformacions de l'estructura empresarial.

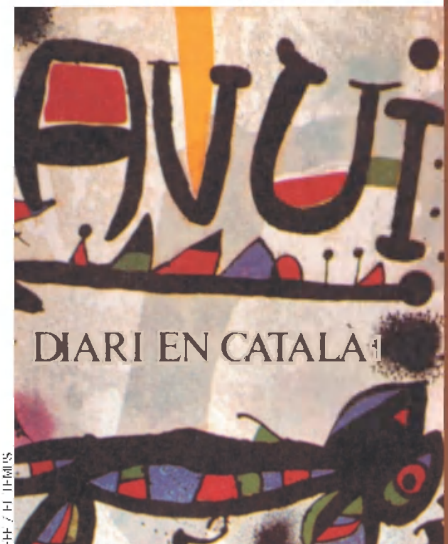
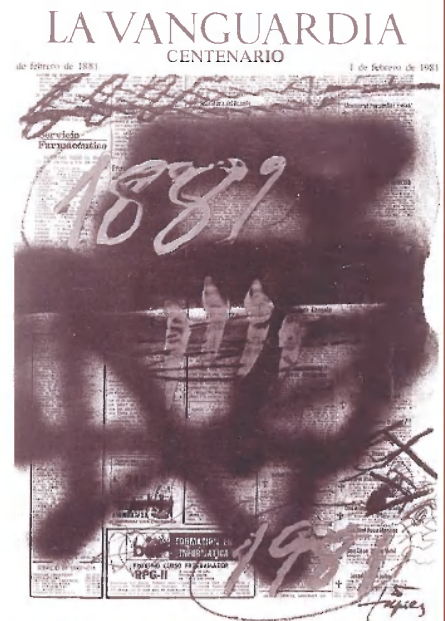
A part de la premsa de propietat estatal ja esmentada, que va desaparèixer, hi havia altres models empresarials que experimentaren canvis. Empreses familiars

que després de dedicar-s'hi gairebé un segle acabaren abandonant el negoci de la premsa diària, com els Mencheta d'*El Noticiero Universal*, nous consorcis d'origens poc clars com el creat al voltant de Sebastià Auger del Grupo Mundo, o el mateix grup Zeta consolidat a partir de l'èxit de revistes eròtiques i que estava al darrere d'*El Periódico*. Un cas molt especial i diferent dels anteriors fou el de l'*Avui*, assenyalat en un principi per la gran participació popular i vinculat a empresaris relacionats amb altres accions culturals a favor de la llengua catalana.

Paral·lelament, a partir del 1975 també s'havia produït la introducció d'innovacions tecnològiques importants al sector. Per superar la crisi que es vivia, l'estratègia empresarial es basà en el canvi tecnològic, tot intentant reduir els costos de producció. En aquest sentit, els nous arribats ho tingueren més fàcil respecte de la resta, ja que pogueren introduir les noves tecnologies sense costos —econòmics o personals— addicionals. En conjunt, això significà una reducció de les plantilles de treballadors de tallers i un augment, si més no, en proporció de l'àrea de redacció.

Durant aquests anys es manifestaren amb força les diferències existents entre les redaccions formades pels periodistes que elaboraven els diaris i la propietat de cada capçalera. Molts periodistes havien participat activament en la lluita anti-franquista, i durant aquests anys de transició hagueren d'acomodar-se a les noves formes d'actuació de propietaris i editors. La censura governativa havia desaparegut però altres condicionaments sorgiren amb força i la substituïren a l'hora de posar limitacions sobre què podia i calia publicar-se. Així, s'ajustà l'estructura jeràrquica de les redaccions per aconseguir la imposició dels criteris de la propietat.

Les tensions en aquest sentit foren generals, però en alguns casos es manifestaren de forma més visible. La compra del *Diari de Barcelona* per un empresari vinculat als sectors més dretans de la política catalana provocà, el 1977, una gran crisi que portà a la sortida de l'empresa d'un grup de trenta professionals que al·legaren problemes de consciència per continuar-hi treballant. El 1979, el con-

Dalt, *La Vanguardia*, el diari líder al Principat durant la transició cap a la democràcia. L'exemplar és del primer de febrer del 1981. Per la seva banda, *Avui* va ser el precursor de la premsa diària en català un cop mort Franco. No eren temps fàcils, perquè s'arrossegava el llast de la poca escolarització en la llengua pròpia.

El Periódico, que acaba de fer un quart de segle, ha ocupat l'espai progressista, tot captant bona part de la classe obrera i de la immigració procedent de la resta de l'estat espanyol. Des del 1997 edita el diari de forma bilingüe. El lector pot triar la llengua en què vol adquirir-lo.

La compra del 'Diari de Barcelona' per un empresari vinculat als sectors dretans de la política catalana provocà, el 1977, una gran crisi que portà a la sortida de l'empresa d'un grup de trenta professionals que al·legaren problemes de consciència per continuar-hi treballant

flicte generat pels problemes de cobrament dels treballadors del Grupo Mundo, editor de *Mundo Diario*, amagava desavinences entre la direcció i els redactors, bàsicament quant a qui era responsable en la definició de la línia editorial.

Els canvis en l'estructura empresarial portaren a un reajustament respecte la situació anterior, en què existia un component voluntarista i militant que anà perdent pes en funció de les conveniències del negoci. Això portà també a la moderació de les línies editorials.

Qui llegeix què? Tot i que de mica en mica s'anà configurant un eclecticisme ideològic i que les diferències entre uns i altres diaris cada cop foren menys marcadades, si més no en comparació al període anterior, poden rastrejar-se durant aquests anys l'existència de projectes diferents.

Per una banda tenim a *La Vanguardia* al capdavant de tots els altres periòdics pel que fa a difusió, amb gairebé uns 200.000 exemplars diaris. Tot i que fa de mal dir, podríem considerar-lo com un diari conservador, caracteritzat pel rigor en els seus continguts i que respon a un model informatiu d'opinió. Un model similar a l'aplicat per *El País*, que es caracteritza també pels seus llargs articles i especialment per l'existència d'un gran nombre d'articles d'opinió. Si bé, en aquest cas, en conjunt podríem considerar el diari com a progressista. A part d'això, és un diari al qual se li ha retret de representar un "neonacionalisme espanyolista". En tot cas sembla tenir un llast en no ser una publicació estrictament catalana, la qual cosa podria explicar les limitacions de la seva difusió a Catalunya, d'uns 50.000 exemplars, molt allunyada de la dels líders del sector.

En l'altre extrem ens trobem amb *l'Avui*, que malgrat poder-se considerar se'ns dubte el diari nacionalista de Catalunya, no aconseguí en tots aquells anys una distribució superior als 40.000 exemplars, la xifra mínima del que es considera imprescindible per mantenir en peu un diari de difusió catalana. Durant molts anys fou en solitari l'únic editat íntegrament en català, la qual cosa actuà possiblement en aquells temps inicials més com un inconvenient que no

pas com un avantatge pel seu èxit editorial. Ha calgut que tota una generació hagi estat escolaritzada en català perquè resulti rendible la venda de premsa diària en català. Aquesta ha estat la iniciativa empresa darrerament per *El Periódico* amb la seva doble edició, o tot just explica l'expansió iniciada per *El Punt*, diari de Girona que tracta d'aconseguir una distribució per tot Catalunya.

Quan s'han assenyalat les diferències existents respecte d'altres llocs d'Europa, com ara Alemanya o Anglaterra, quant a la difusió de la premsa diària, també s'ha manifestat que aquesta proporció més alta de lectors quant al conjunt de la població es fonamenta en l'existència d'un potent sector de premsa groga i sensacionalista. No existí durant els anys de la transició un referent similar al cas català. Potser semblà inicialment que *El Periódico* estava cridat a realitzar aquesta tasca, per la seva creació per part del grup editor de *l'Interviú* i per l'elecció d'un model periodístic, diguem-ne lleuger. Però, en tot cas, l'elecció d'aquest model de diari, en què es donà una gran importància a la maquetació i als continguts gràfics, estigué determinat pel públic vers al qual es dirigí la publicació i no per una intencionalitat sensacionalista. L'orientació general del diari fou progressista i popular, i la lectura fàcil de les notícies el convertí en el diari de la classe obrera catalana i de l'emigració. Fou un model d'èxit, que recollí bona part dels lectors de *Mundo Diario* quan aquest desaparegué i que passà en pocs anys de 50.000 a 150.000 exemplars de distribució mitjana. En certa manera equidistant d'*El País* i de *l'Avui*, no jugà la carta de l'agitació política del seu públic en contra del nacionalisme català, amb la qual cosa contribuí a mantenir uns nivells de convivència entre les diverses comunitats de Catalunya més que acceptable durant tots aquests anys.

Uns anys en què els "parlaments de paper", com es va batejar la incidència de la premsa llavors, perderen la seva funció política i es convertiren en la base econòmica d'alguns dels principals grups de comunicació social existents en l'actualitat.

Jordi Ibarz Gelabert